

GOYA'NIN "3 MAYIS" ADLI RESMİNDE SAVAŞ KONUSUNUN İNCELEMESİ

Examination Of The Theme Of War In Goya's Picture "May 3"

Doç. Dr. Mustafa DİĞLER

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Resim Bölümü, Karaman/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0784-4463>

Doç. Dr. Rasim SOYLU

Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sakarya/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7136-1928>

ÖZET

Savaş toplumsal olguların en eskilerinden birisidir. Tarih içinde farklı uygarlıklarla değişime uğrayarak devam etmiştir ve hiçbir dönemde de ortadan kalkmamıştır. İkel (Primitif) dönem insanları yırtıcı hayvanlara karşı taştan ürettiği baltalar ile onlara karşı koymuştur. Uygur saydığımız insanoğlu ise daha gelişmiş teknolojik silahları ile savaşmaya devam etmektedir. Sanat tarihi bize göstermektedir ki tarihe mal olmuş sanatçıların toplumsal travmalara kayıtsız kalmayarak tam tersine onların üretken etkinliklerinin temel problemleri içerisinde var olduğunu göstermektedirler. Sanatı gerçek olanın algılanmasında düşünsel bir eylem olarak düşündüğümüzde yaşadığımız çağa ait olan modern kültürün sanat ile olan bağlarını gerçekçi bir platforma çektiğini görmekteyiz. Savaş olgusu ve sanatsal üretim arasında bir ilişki bulunmaktadır işte bu bağlantıyı da sağlayan sanatçılardır. Sanatçılar yüzyıllar boyunca savaş olgusuna ait görüşlerini sanatsal dilleri ile ifade etmişlerdir ve savaşı ifade ederken de en yalın hali ile ifade etmişlerdir. Sanatçılar geçmişten günümüze kadar toplumsal olaylara, yaşananlara duyarsız kalamamışlar ve bu konudaki tepkilerini, düşüncelerini üretmiş oldukları sanat eserleri ile dile getirmişlerdir. Kaldı ki sanatın etkililiği sadece yaşanan an ile de sınırlı kalmamıştır. Goya'nın "Üç Mayıs'ta Kurşuna Dizilenler"i savaşın acı yüzünü sürekli olumsuzlayabilecek önemli yapıtlar arasında yerlerini almışlardır. Goya savaşın tüm çıplaklığı ve acımasızlığını kendi sanat dilleri ile ifade etmişlerdir. Oysa sanatın yüzü öldürmeye, yok etmeye değil var etmeye yaşamı daha yaşanılır kılmaya yöneliktir. Yaptığımız bu çalışmada yaşadığımız dünyada insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı andan itibaren sürekli bir üstünlük kavgası içinde olduğu, savaş ve uygarlık döngüsü içinde bu olguyu aşamadıkları irdelenmeye çalışılmıştır. Savaş konulu resimlere farklı dönemde meydana gelen iki savaş sahnesi, Goya'nın çalışmalarından yola çıkılarak ele alınmıştır. Goya'nın resimlerinde yansıttıkları savaş ve gerçeklik olgusunu resim dili ile nasıl ele aldıkları ve savaşın acımasızlığını nasıl dışavurumu üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada literatür taraması ve resim okumaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Sanat, Goya, Üç Mayıs, Resim

ABSTRACT

War is one of the oldest social phenomena. It has continued to change with different civilizations throughout history and has not disappeared in any period. Primitive (Primitive) period people resisted against predators with axes they produced from stone. Human beings, whom we consider civilized, continue to fight with their more advanced technological weapons. Art history shows us that artists who have made history do not remain indifferent to social traumas, on the contrary, they show that their productive activities exist within the basic problems. When we think of art as an intellectual act in perceiving what is real, we see that the modern culture of our age draws its ties with art to a realistic platform. There is a relationship between the phenomenon of war and artistic production, and it is the artists who provide this connection. For centuries, artists have expressed their views on the phenomenon of war with their artistic language, and they have expressed the war in its simplest form. From past to present, artists have not been insensitive to social events and events, and they have expressed their reactions and thoughts on this issue with the works of art they have produced. Moreover, the effectiveness of art is not limited to the present moment. Goya's "Those Shot on the Third of May" took their place among the important works that can constantly negate the bitter face of the war. Goya expressed all the nakedness and cruelty of war with their own artistic language. However, the face of art is not to kill or destroy, but to create and make life more livable. In this research we have done, it has been tried to scrutinize that in the world we live in, human beings have been in a constant struggle for supremacy since the moment they appeared on the stage of history, and that they could not overcome this phenomenon in the cycle of war and civilization. Two war scenes, which took place in different periods of war-themed paintings, were handled based on Goya's works. It has been focused on how Goya handled the war and reality phenomenon in his paintings with the language of painting and how he expressed the brutality of war. In this study, literature review and picture readings were made.

Key Words: War, Art, Goya, Three May, Painting

1. GİRİŞ

Savaş, ilk insanlardan itibaren bitmeyen toplumsal olguların birisidir. Nedenleri ve sonuçları üzerinde çok araştırmalar yapılmış bir konu olarak en belirgin özelliği çevreyi, toplumu ve çağını etkilemesidir. Çünkü savaş, halkların bütünlüğünü sağlayan dinsel, hukuksal, estetik ve ahlaki değerlere kök salarak yaşanmaktadır. Bu kök salışın acı ve felaketlerle dolu boyutlarını irdelemek, toplumsal olaylardan ayrı düşünülmemeyen sanatın en belli başlı konusu olmuştur.

İnsanoğlunun tarih sahnesinde görülmeye başladığı andan itibaren savaş olgusu maalesef hep var olmuştur. İlk insanlar kendilerini koruma içgüdüleri ile kendi yaptıkları ilkel silahlar ile vahşi hayvanlara karşı savaşır. Fakat yaşadığımız modern dünyada çok uygar saydığımız insan, kendi çıkarları için gelişmiş teknolojileri ile sömürebileceği tüm coğrafyalarda yıkıcı silahları kullanmaktan çekinmemektedir.

Resim sanatı tarihinde savaş konulu resimler kaynağını çoğu zaman yaşanan savaşlardan almışlardır. Yaşadığı uygarlığın veya toplumların sözcüsü hatta savunucusu durumunda olan sanatçılar savaş konusunda yapmış oldukları çalışmalarında insanları coşturacak özellikler ile bezemişlerdir. Bununla birlikte değişik dönemlerde savaş konusunun resmedilmesi için bazı ressamın görevlendirildikleri bilinmektedir. Neticede her iki şekilde de ortaya çıkan eserler, dönemlerinin belgeleri olma niteliği taşımaktadırlar.

Bu anlamda, savaş resimleriyle savaş vahşetinin felaketleri zincirini, kendi yorumuyla, ürkütücü hatta tiksindirici boyutlarla ortaya koyanlar, Yeni Çağ 'dan günümüze bu konuyu her yönüyle ifade edebilmiş önemli ressamlardır.

Savaş konusu birçok sanat dalında olduğu gibi resim sanatında da her zaman yeniden biçimlenmiş ve işlenmiş bir konu olarak da dikkat çekicidir. Bu biçimleniş Rönesans ve Barok dönemlerinden Romantizm'e, Expresyonizm'den Çağdaş Sanat'a ustalar vasıtasıyla kendi otantik bilgileri ve estetik anlayışlarıyla ulaşmıştır. Böylece Batı Resim Sanatı Tarihi, yaşanan savaşlardan kaynaklı şaheserleri bize büyük sanat eserleri olarak belgelemiştir. Bugün bizler, resimdeki ürkütücü bir rengi, bir sesi yaşanmış savaş acısı olarak algılıyoruz. Gölgeler acıyı, karanlığı, ölümü anımsatırken aynı zamanda öldürmenin anlamsızlığını, barbarlığı çağırıyorlar. Hatta yaşamın trajik boyutu içinde sevgiye karşı oluş, resimlerde savaşı yansıtır.

Bu araştırmada, savaşın toplumları nasıl felaketlere sürüklediğini veya ekonomik çıkmazların varlığı ile özgürlüğünü yitirmiş yığınların, yaşama mücadelelerini yansıtan resimleri incelemenin ilginç olacağı görüşü ile yola çıkılmıştır. Bu anlamda savaş resimlerini çözümleyebilmek için sanatçının yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, sosyo-ekonomik gelişmelerini, siyasi durumunu bilmek gerekmektedir.

Sanatçıların ortaya koymuş oldukları sanat eserlerinde yaşadıkları coğrafyaya ait sosyal yaşamını, ülkenin ekonomik durumunu, kültürel boyutunu ve coğrafi etkilerini de resimlerinde yansıttıkları görülmektedir.

Goya'nın "Üç Mayıs"ı ve Picasso'nun "Guernica"sı savaşın acı yüzünü sürekli olumsuzlayabilecek önemli yapıtlar arasında yerlerini almışlardır. Oysa sanatın yüzü öldürmeye, yok etmeye değil var etmeye yaşamı daha yaşanılır kılmaya yöneliktir. Bu araştırmada yaşadığımız dünya da savaş ve şiddet döngüsünün aşamadığı tarihsel birikimin sanatın gücünü ve imkanlarını kullanan Goya ve Picasso'nun yaşanmış savaşları ele aldıkları çalışmaları ele alınmıştır. Sanatçıların üretmiş oldukları bu çalışmalarda savaşın tüm yalınlığını resim dili ile nasıl ifade ettikleri ve yansıttıkları resim okumaları ile ele alınmıştır.

2. SAVAŞ KAVRAMI VE RESİM SANATINDAKİ YANSIMALARI

Tarihte savaşlar toplumların yerlerinden-yurtlarından olmalarına ve yeni yerleşim yerleri aramalarına neden olmuştur. Bu yer değiştirmeler sonucunda yeni yerleşim yerlerinde karşılaştıkları yeni kültürler ile etkileşim içerisine girmişlerdir. Dünya üzerinde çok geniş bir alana yayılmış olan insan toplulukları arasında amansız çekişmeler yüzyıllarca devam etmiştir. Bu çekişmelerin bir sonucu olarak da kültürler arası etkileşim insanoğlunun ortak belleğini meydana getirmiştir. Bu kültürel etkileşimin doğal sonucu olarak da uygarlıkların kültürel dokusunu meydana getiren sanat eserlerinin, kullandıkları motiflerin ve bazı mitolojiye ait öykülerin birbirlerine olan benzerlikleri de gözden kaçmamaktadır.

İnsanoğlunun bilinen yaklaşık 7000 yıllık yazılı tarihini incelediğimiz zaman savaşlar tarihsel bir gerçek ve sosyolojik bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. İlk insanlardan itibaren günümüze kadar savaş gerçeği

gözümüzün önünde dururken savaşın insanlığın uygarlaşma sürecinde de yadsınamaz bir rol oynadığı da göz ardı edilmemelidir.

Büyükakıncı'ya göre (2003:5); “Savaş, insanların birbirleriyle mücadele ederek edindikleri derslerin/öğretilerin bir bütünü olarak değerlendirilebilir. Bu aynı zamanda, yaşamda kalabilmek ve beka sorununu çözebilmek için geliştirilmiş bir davranış biçimi olarak da tanımlanabilir. Bu açılarından bakıldığında, ahlaki ve normatif değerlendirmeler nedeniyle, savaşın her ne kadar siyasal anlaşmazlıklara yönelik ilk çözüm önerisi olarak algılanmamış olduğu tarihsel kaynaklarca kanıtlanırsa da özellikle siyasal girişimlerin (diplomatik yöntemlerin) başarısızlığa uğradığı noktada devreye girmektedir. Bu bakış açısında, savaş, aktörün tek başına/tek taraflı olarak yaptığı/yaşadığı bir değerlendirme aşaması olarak ele alınabilir”.

Demirbaş'a göre (2009:53); “İnsanlık tarihi toplumsal travmalarla doludur. Bunların başında ise savaşlar gelmektedir. Sanat, her tarihsel süreçte bu travmalarla ilgilenmiş ve kendi nesnel gerçekliğinde, konuyu tartışmaya açmıştır. Savaşın bütün olumsuzluklarını yaşayan sanatçılar ise sadece tanık oldukları savaşa değil, en geniş anlamıyla bütün savaşlara karşı bir tutum içerisinde olmuşlardır.

Kimi sanatçılar, kendilerini muhalif bir sanatın savunucusu konumunda tarif ederek, sanatlarını doğrudan, hayatın biçimlenişine dönük bir eylem olarak kullanmışlardır. En eski örneklerden günümüze değin, sanatın bütün dalları değişip dönüşerek ilerlemiştir. Bu dönüşümler aynı zamanda toplumların yaşadığı büyük buhranların bir sonucu olarak, sanatın bütün alanlarında şu veya bu biçimde kendisine yer bulmuştur. Kimi sanatçılar, çağının tanığı olarak, sanat alanı içerisinde, savaşın ve şiddetin salt gerçekliğini sorgulamış ve hayata dönük tutumlarıyla da bu travmaları, sanatlarında tema olarak işlemişlerdir.

Batı resminde, gelenekselleşmiş olan savaş teması, sanatçıların bireysel deneyimlerini yansıtarak, daha çok savaş karşıtı tutumlarını öne çıkarmıştır. “Savaşlar, “propaganda, ant, protesto ve/veya kayıt” gibi farklı amaçlar altında, “kalıcı ve geçici” eserlerin üretimine ilham vermiştir. Zaman içinde tekrarlanan önemli örnekleriyle savaş temalı sanat, bir geleneği de içinde barındırmaktadır”. Batı sanatı içerisinde sıklıkla ele alınmış olan savaş teması belirli bir gelenek içerisinde ele alınmış ve 20. yüzyılın sanatının şekillenmesinde de çok önemli bir rol üstlenmiştir.

Aslan ve Karaslan'a göre (2016:49); “Batı sanatının, yapıldığı tarihsel dönem bakımından önemli yapıtlarında biri olan, Paolo Uccello'nun “San Romano Savaşı (1432)” adlı eserinden günümüze değin birçok sanatçı, savaş temasını resimlerinde kullanmıştır. Ancak burada önemli bir noktayı belirtmekte yarar var; sanatlarında savaşı bir tema olarak algılayan, söz konusu sanatçıların yapıtlarını salt tarihsel bir olayı betimlemeleri gibi düşünülmemelidir. Bu türden bir kavrayış oldukça eksik bir düşünme yöntemini beraberinde getirmektedir; çünkü sanat, gerçekliğin kavranışı bakımından hayat karşısındaki konumunu, ancak diyalektik düşünme biçimiyle sahici bir zeminde tarif edebilir. Başka bir deyişle sanat, gerçeklik karşısındaki bir tür düşünme yöntemidir ve beraberinde farklı bakış açılarını, hayat pratiği içerisinde olanaklı kılar. Hayatın bütün bileşenlerini daha geniş bir perspektiften görerek algılayan bir zihinsel işleyiş, savaş ile sonuçlanan toplumlararası bir şiddet eylemini, ister istemez kendi üretici etkinliğine ekleme refleksini doğrudan gösterecektir”.

3. GOYA'NIN “3 MAYIS” ADLI RESMİNİN ANALİZİ

Francisco de Goya (1746-1828) Romantizm dönemi olarak ta adlandırılabilir bir dönemde gelenek ile modernizme geçişin kesiştiği bir dönemde yaşamış önemli bir İspanyol ressamıdır. Saray baş ressamı olmasına rağmen dönemine ait pek çok şeyi üstü örtülü eleştirmiştir (Ötügen, 2008:92).

Gombrich'e göre (1999:488) Goya gravürlerinde ne Kutsal Kitap'tan ne tarihten ne de günlük yaşamdan alınmış olmayan fantastik figürler çizerek savaşın sıkıntıları ve insanların çılgınlığı altında ezilen ülkesinin yazgısını düşünmektedir.

Goya “Savaşın Felaketleri” isimli otuz sekiz gravürden oluşan bir seri çalışmıştır, Numaralandırılmış ve üzerlerine küçük notlar bulunan bu gravürler İspanya'yı işgal eden Napolyon'un askerlerinin acımasızlıklarını gözler önüne serer (Yıldırım,2019,9).

Goya; Napolyon'un İspanya'yı işgalini ve bunun sonucu yaşanmış olan savaşın soğuk ve acımasız yüzünü betimlediği “3 Mayıs” isimli çalışması ile Batı resim sanatında çok büyük bir iz bırakmıştır. Bu resim İspanyol resim sanatının başat çalışmalarından birisi olarak kabul görmüştür. Clark'ın (1962:130) ifadesi

ile; “Tarz, konu ve içlem olarak kelimenin tam manası ile devrim sayılabilecek ilk büyük resim” olarak değerlendirilmiştir.

Görsel 1- Francisco De Goya'nın Portresi

Savaşın acımasızlığını anlatan bu resim iki yüzyıl boyunca Avrupa'nın hayal gücünde yer edinmiştir. Kişisel karanlığını ülkesinin tarihi ile özdeşleştirerek bu bir tek ana sığdırabilen bir ressam tarafından yapılmıştır. O beyaz gömleli figür aslında bütün resmin öznesidir. O figür tek kelime ile üstün bir dehanın elinden çıkmıştır. Beyaz gömleli figür hemen hemen bir karikatür ve çizgi film karakteri gibidir. Ama bununla birlikte batı resim sanatında kullanılan sayısız figürlerden herhangi birisi kadar etkilidir.

Mayıs resmi tutku dolu bir resimdir ve resmin etkisi de buradan gelmektedir. Resimde vurulmakta olan insanların tutku dolu yalvarışları ve idam mangası içinde yer alan askerlerin son derece duygusuz bir şekilde resmedilmiş oldukları görülmektedir. Eseri bu kadar etkili kılan da resimde yer alan bu gerilim halidir.

Görsel 2- Francisco De Goya, "3 Mayıs", 1808, 275 X 335 cm, Madrid Prado Ulusal Müzesi

Madrid Prado Ulusal Güzel Sanatlar Müzesinde sergilenen resim 275 X 335 cm boyutlarındadır. Eser aslında birbirini takip eden iki resimden oluşur. Resimlerden birisinde İki Mayıs'ta halkın Napolyon'un askerlerine başkaldırdığını görülür. Bu araştırmanın inceleme konusu olan resim ise (3 Mayıs) önceki gün direnişler sonunda Fransızların kendilerine karşı koyan asileri idam ettiği sahnedir. 2 Mayıs ve 3 Mayıs resimleri İspanyol tarihinde bir dönüm noktası adına yapılmıştır. Mayıs 1808 direnişi halkın kahramanlığını ve fedakârlığını gösteren en iyi örneklerden birisidir. Goya bu resmi meydana getirirken İspanyol milliyetçiliğini ön plana çıkararak ele aldığı konuya kökten yaklaşmasını da bilmıştır. Batı resim sanatı tarihi içerisinde Goya, savaş kurbanlarını başrol konumunda ilk defa ele alan sanatçılardan birisidir. Goya bu resmi yaptığı dönemde 68 yaşında ve sarayın baş ressamıdır (Ötügen,2008,93).

1808 Mayıs ayının ilk günlerinde ülkede oldukça sıkıntılı günler yaşanmaktadır. Napolyo'nun ordusunun ülkeyi işgali devam etmektedir. İşgale direnen halk ise tutuklanarak idam mangaları tarafından kurşuna dizilmektedir. Goya bu resminde idam mangalarından birinin gerçekleştirdiği kurşuna dizilme sahnesini

betimler. Bu resimde kurşuna dizilenler idam mangası tarafından çok yakın bir mesafeden ateş eder bir şekilde betimlemiştir. Yakından infazı gerçekleştirmelerinin nedeni muhtemelen sonuçtan emin olmak içindir.

Fransızların Madrid’de üstünlükleri devam ettiği süre içerisinde Goya’nın yapılan katliamın anısına açıktan bir şeyler yapması mümkün gözükmemektedir. Fakat sanatçı bu arada savaş ile ilgili sanat kayıtları tutmaya ve belgelemeye başlamıştır. Sanatçı savaşın acımasızlığını ve korkunç yüzünü yaptığı gravür çalışmaları ile de belgelemeye çalışır. Sanatçının hayatta olduğu süre içerisinde bu yaptığı gravürler basılmamıştır ancak ölümünden sonra bu gravürlerin baskısı gerçekleşir. Goya İspanyol bir sanatçı olarak savaşın acılarına tanıklık etmiştir (Çalışkan,209:108). Goya aynı zamanda yaşanmış olan savaşın acılarını savaş sonrasında da yaşamış kurbanlardan birisidir. Goya’nın savaş boyunca yapmış olduğu gravür çalışmaları aynı zamanda “3 Mayıs” isimli çalışmasında kullandığı figürlerin taslakları konumundadır.

Görsel 3- “3 Mayıs” Detay 1

Resimde tuvale gerçek kan sürülmüş gibi görünmektedir. Daha önce kana bu kadar benzeyen bir boya görülmemiştir. Kurumuş, pıhtılaşmış, bazı noktalarda kahverengi ye dönüşmüştür. Tuvali aydınlatan tek figür beyaz gömleklidir. İnsan gözünü bu figürden alamaz. Bunun nedeni Goya’nın adamı çarpı şeklinde yapmış olmasıdır. Çarpı kompozisyonlarda en dinamik figürlerden birisidir. Resimde kanlar içerisinde yerde uzanmış yatan figürün ayakta çarpmıha gerilmiş gibi ölüm mangasına direnir vaziyette yumruklarını sıkmış figürün bir iz düşümü gibi gösterilmiş olması tesadüf değildir. Resimdeki tüm vurgu ve ışık kaynağı kurban üzerinde toplanmıştır. Resimde ele alınmış figürlerin anatomik desen bozuklukları ve kullanılmış olan fırça darbeleri resme ayrıca bir canlılık kazandırmaktadır. Resmin merkezinde iki yumruğu havaya kaldırılmış figür idealize edilmiş bir kahramandan ziyade savaşın en büyük mağdurlarından, kaderine terk edilmiş masum bir vatansveri canlandırır (Kaçmaz,2021:321).

Görsel 4-“3 Mayıs” Detay 2

Aslında yüz dışında figüre modelleme uygulanmamış fakat yüzde çok güçlü bir modelleme göze çarpmaktadır. Figürde uygulanmış olan modelleme o kadar güçlüdür ki bu insan zihninde yer ediniyor. Figürün gözü olağanüstü bir duygu ile dolu çok mükemmel bir şekilde yansıtılmıştır. Bu ifadeyi vermek belki de Goya'nın 3-4 dakikadan fazla vaktini almamıştır. Yani izleyicide büyük bir sürat, büyük bir tutku ve büyük bir enerji ile yapılmış olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Görsel 5- "3 Mayıs" Detay 3

Resimde adamın tüfeklere bakışı oldukça etkilidir. Sanki askerler kendisine baksın istiyor gibidir. Goya'nın idam mangasına gelince, askerlerin başı eğiktir. Askerler bakmadan ateş eder gibi görünmektedir. Adam da başlarını kaldırıp ona bakmalarını istemiştir. Resmin merkezinde bulunan ışığın üzerinde toplanmış olduğu beyaz gömleli figür ile onu vurmak üzere nişan almış Fransız askerleri arasında büyük bir gerilim etrafında resmin kompozisyonu dönmektedir.

Askerler kama düzenindedir. Ortaya sokulmuş bir kama gibidir. O kama bir bakıma iktidarı yani gücü temsil ediyor. Hatta daha modern bir terim olmasına rağmen diktayı temsil etmektedir. Fransız askerlerinin hiçbiri birey olarak gösterilmemiştir. Askerler adeta birer makinedir. Öte yandan İspanyollar belirgin özellikleri olan bireyler olarak tasvir edilmiştir.

Bir insanı vurabilmesi için insanın makineleşmesi ve kendisini bir tür robota dönüştürmesi gerekir. Goya'nın resminde makineleşmiş ve mekanikleşmiş bu askerlerinde hizmetkâr oldukları efendilerinin istediklerini yapmaktan zorunda olan küçük birer makineye dönüştüklerini anlatmaya çalışmıştır.

Goya'nın resminde betimlediği Fransız idam mangasının mekanik olan görünümü üst üste sürülmüş boya katmanları ile ele alınmıştır. Goya'nın çalışmasının röntgen ışınları ile incelenmesi sonucunda Goya'nın Fransız askerlerin tüfeklerinin sivri uçlarının fırçasının arka tarafı ile çizildiği anlaşılmaktadır. Arka planda görülen binaların silüetlerinin de aynı şekilde fırçasının arka tarafı ile çizilmiş olduğu düşünülmektedir.

Görsel 6- "3 Mayıs" Detay 4

Goya'nın resminde Fransız askerlerin yüzlerini göstermemesinin nedeni muhtemelen üstlerinden aldıkları emirleri yerine getirmekte oldukları için bir nebze kadar özürlü sayılabileceklerini göstermek için olabilir. Askerlerin yüzleri gösterilmiş olsa kurşuna dizilmekte olan masum vatanseverlerin psikolojik durumları ve görünüşleri bu kadar etkili olmayabilir.

Askerler siyasilerin emirlerini istemeyerek de olsa yerine getirmektedirler. Burada siyasilerin ihtiraslarına, siyasi emellerine –uzak ihtimal de olsa- bir gönderme yapılmış olabilir. Yoksa askerler, utandıkları için mi yüzlerini göstermiyorlar veya robot oldukları için mi? Tahmin etmek çok zor. Öldüren, cinayet işleyen bir katilin yüzü nasıl olur? Goya eserleriyle hem realizmi hem de romantizmi etkilemiştir. Courbet, Daumier, Monet gibi ressamlar Goya'ya çok şey borçludurlar.

Arka plandaki binalar tüfeklerden çıkan ateşin ışığı ile aydınlanmış gibi görünmektedir. Bir bakıma cehennemden gelen ışık gibi. Sanki ışık yerden geliyormuş da yukarıya binalara yansıtılmış gibi görünmektedir.

Görsel 7- "3 Mayıs" Detay 5

Resmin merkezinde bulunan çarımha gerilmiş gibi ele alınmış figürün sarı ve açık tonlarda işlenmiş olması Hz. İsa figürünü de çağrıştırmaktadır. Çarımha iki farklı yorumla ele alınabilir. Bu yorumlardan en çok bilineni Hz. İsa'nın çektiği acıları ve ölümüdür. İkinci yorumu ise ölüme karşı kazanılmış olan zaferi ölümden sonra dirilmeyi ve yaşamı anlatmaktadır. Merkezdeki figürün çarımha gerilmiş olan yorumu muhtemelen ikinci yoruma uygun düşmektedir. Hristiyan inancına göre Hz. İsa nasıl inancı uğruna çarımha gerilmek sureti ile öldürülmüş ise merkezi figür de aynı şekilde inancı ve vatan sevgisi uğruna atılan kurşunlara göğsünü siper etmektedir.

Görsel 8- "3 Mayıs" Detay 6

Goya'nın resmine dikkatli bir şekilde incelendiğinde savaşın yalınlığını anlatan pek çok simge ile karşılaşılabilir. Mayıs ayını dikkate aldığımız zaman hava sıcaktır ve vatansever direnişçiler ince gömlekler içerisinde. Geceleri ise hava sıcaklığı muhtemelen düşmekte ve resimde ince gömlekleri ile betimlenmiş olan figürler muhtemelen üşümektedirler. Fakat ölüm mangasının önünde ölümleri karşılamakta oldukları için üşümeleri biraz daha artmış olmalıdır. Üşümekte oldukları bazı figürlerin ellerinden de anlaşılmaktadır.

Batı resim sanatı içerisinde Ortaçağ resimlerinde kutsal kişilerin başı üzerinde görülen hale, Goya'nın resminde rahip figürünün, saçının tepesi kazınmış bir şekilde betimlenmesi ile okunabilmektedir. Resimde kin, öfke ve intikam duyguları kabarmış bir şekilde betimlenmiş olan rahip figürünün aksine arka planda görülen krallık sarayı ise ruhsuz bir şekilde tüm olup bitenlere kayıtsız bir şekilde betimlenmiştir. Resimde yer alan diğer figürlerin ise üzerlerine doğrultulmuş olan tüfeklerin namlularına tamamen ruhsuz ve anlamsız bir şekilde bakar durumda betimlenmişlerdir. Figürlerin bir kısmı ise kulaklarını tıkamış bazıları ise olayın vahşiliğini görmemek için yüzlerini kapatır vaziyette betimlenmiştir. Yukarıda da anlatıldığı gibi merkezde yer alan figür ilk kurbanlardan olan Hz. İsa'ya bir gönderme yapmaktadır. Yine yukarıda belirttiğimiz gibi askerlerin yüzlerinin gösterilmemiş olması ve yüzlerindeki psikolojik ifadeyi yansıtmaması resimdeki etkiyi oldukça güçlendirmektedir.

Resimde betimlenmiş olan rahip elleri kenetlenmiş ve gözlerini yere dikmiş bir şekilde ele alınmıştır. Tutsaklardan birisi de ellerini yumruk olacak bir biçimde sıkmıştır. Bir diğeri ise küstah bir ifade ile karşıya bakmaktadır. Kurşuna dizilenler arasında iki polis memuru, bir işçi, iki saray bahçıvanı ve bir yüksek mahkeme kâtabi de bulunmaktadır. Kurşuna dizilenlerin hepsi sıradan insanlardır. Ama şiddet dolu bir ölüm onları dönüştürmüştür. Goya'nın resminde yer alan çarpmışa gerilmiş izlenimi uyandıran figürün ellerinde Hz. İsa'nın çarpmışa gerilmesi sonucu oluşan elindeki yaraların benzerini merkezdeki figürün ellerinde de aynı şekilde işlemiştir. İzleyeni minik birkaç dokunuşla sanat tarihinin derinliklerinde büyük sanat eserleri dünyasına götürmek ancak Goya gibi büyük sanatçıların yapabileceği bir şeydir.

Görsel 9- "3 Mayıs" Detay 7

Goya'nın resminde merkezde yer alan figür insanüstü boyutlarda bir devmiş gibi betimlenmiştir. Figür diz çökmüş pozisyonundan ayağa kalkmış duruma gelse ölüm mangasında yer alan askerlerden çok daha fazla uzun boylu olacak şekilde betimlenmiştir. Katolik inancının temel unsurlarından biri de ölüm anında insanın yükseleceği inancıdır. Belki de resmin ana fikri bu inancı yansıtmaktır. Yani karşımızda kahramanlığı simgeleyen bir adam var. Ölüm anında yükselmiş ve ilahi bir varlığa dönüşmüş. Yerde yatan adam da ölümlerle dönüşüme uğramıştır. Önde yatan cesedin kolları kalkmış durumdadır. Cesetlerde gerçekten korkunç lümpen bir nitelik var. Sanki bir çöp bidonuna bakar gibi. Ölümün anlamı da o. Çöp olmak resmin çöpe giden insanları tasviri olduğu söylenebilir. Çünkü bütün cesetler çöpe dönüşmüş.

3 Mayıs Goya'nın çağdaşlarının yaptığı tarihi resimlerden oldukça farklıdır. 3 Mayıs resminde siyah gök aslında gök değil sadece siyahlıktır. Işık kaynağına gelince resmin tam ortasında yerde devasa bir fener duruyor. Peki neyi anlatıyor? Kollarını kaldırmış adamı, şehidi dikkatlice bakılırsa ışığın sadece onun üstünde olduğu görülebilir. Fener ölümü simgeliyor.

Goya'nın bu resminde basık bir gökyüzü, uzaklarda gösterilen her şeyden habersiz bir şekilde duran bir saray, ağaçsız çorak bir tepelik üzerinde çeşitli konumlarda yatan vatanseverlerin cesetleri yer alır. Resmin

ortasında irice bir fener resmin sağ tarafında arka planda teçhizatlı askerler ve karşısındaki vatanseverlere nişan almış askerler yüzleri görülmeyecek bir şekilde betimlenmiştir. Nişan almış askerlerinde tam teçhizatlı oldukları görülmektedir.

Görsel 10- "3 Mayıs" Detay 8

Goya'nın resminde yer alan kompozisyonuna ve sanat ilkelerine göre düzenlenmiş bilgi objelerine baktığımız zaman resmin kurgusunda işlenmiş olan kurbanların yuvarlak çizgili hareketlerden meydana gelmiş olduğu ve kurbanlara ateş eder durumda olan askerlerin tam bir ters hareket içerisinde diyagonal dizilişleri dikkat çekmektedir. Askerlerin bu diyagonal dizilişi resme ayrıca bir hareket kazandırmaktadır. Resimde tüm vurgu en açık renk tonunda ele alınmış beyaz gömleklili adam altın orana uygun bir şekilde bu figür üzerine toplanmıştır. Resimde koyu, orta ve açık tonların sıra ile birbirini takip ettiği gözlenmektedir.

Resimde katledilmiş olan vatanseverlerin arkasında yer alan tepe resimde kontrast teşkil edecek şekilde sade nesnesiz bir şekilde betimlenmiştir. Fakat resimde yer alan fırça vuruşları ve meydana getirilmiş olan doku resimde bulunan zengin kompozisyonun kuruluş şeması ile konuyu daha net bir şekilde ifade etmektedir.

Resmin kompozisyon düzenine baktığımız zaman askerler ve kurşuna dizilen insanlar biçim, yön ve hareket bakımından birbirlerine tezat meydana getirecek biçimde konumlandırılmış olduğu görülmektedir. İnfazı gerçekleştiren askerlerin robotlaşmış, duygularından tamamen arındırılmış ve sıradan görünümlerinin tam aksine kurşuna dizilen insan figürlerinin tamamen duygu yüklü olduğu dikkat çekmektedir.

Resmin karanlık bir teması daha vardır. İster savaşta ister barışta her şeyin altında yatan ana konu ölüm. Sanatçı bize ölüm anını gösteriyor. Çünkü er veya geç herkes kollarını kaldırmış bir dakika daha, bir nefes daha diye yalvaran gözler ile bakan biraz daha yaşamak isteyen o adamın yerinde olacak eninde sonunda herkes idam mangasının karşısına çıkacaktır.

Kendimizi kurşunlardan makineli tüfeklerden koruma imkânı yok. Bu yüzden de o adamın bir saniye sonra öldüğünü var saymak zorundayız. Ancak o adam iki yüzyıldır zihinlerimizde yaşamayı sürdürmektedir. O da Napolyon gibi önemli bir şahsiyet olarak Sanat tarihine mal olmuştur.

Goya'nın resmi hem anlatımcılık yönü hem de işlevselliği bakımından oldukça çok seslidir. Goya tarafından konunun ele alınışı, seçimi oldukça gerçekçi bir şekilde ele alınmıştır. Fakat her şeye rağmen Goya'nın resmi yaşanmış olan bir savaşın çirkin ve soğuk yüzünü yalın bir şekilde ele almış olmasından dolayı oldukça önemlidir. Goya'nın bu resmindeki ifadecilik de oldukça başarılı ve güçlüdür. Sırf bu nedenle bile "3 Mayıs" resmi dünyanın en bilinen resimlerinden birisidir. Goya'nın bu çalışması evrensel bir niteliğe sahiptir çünkü savaşlar dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşamakta ve yaşamaya devam etmektedir. Yani Goya'nın bu çalışması herhangi bir zamana veya mekâna ait değildir. Bu resim sınırlarını aşmakta ve siyasi idareye bir uyarı mahiyetinde savaşa karar vermeden önce düşünmelerini öğütlemetedir. Sadece bu nedenle bile sanat tarihi içerisinde yerini ve ününü korumaya devam edecektir.

Goya'nın bu resmi yaşadığımız dünya üzerinde devam eden ve yeni savaşlara gebe olan dünyanın vahşi ve anlamsız sebepler ile savaşlara sürüklenmesi sebebiyle güncelliğini. Goya şan, şeref, zafer ve şövalyelik gibi payeler önem vermez. Onun "3 Mayıs" çalışması geleneksel bir savaş görüntüsünün tamamen

dışındadır. Goya'ya göre savaş ölüm, zulüm, vahşet ve yıkımdan ibarettir. Goya'nın sanat anlayışı başkalarına duygularını aktarmanın çok ötesindedir. Onun resimlerini gözlemleyenler resmin içinde yaşadıklarını hissederler.

İki yüz yıldır insanlık Goyanın resmine bakmaktadır. Bu isimsiz kahramanların yüzünde umutsuzluğu, başkaldırı görülmektedir. Bu resimde tarihin her zaman iktidar sahiplerini yazmadığını gösteren bir anda görülebilir.

4. SONUÇ

Savaşlar her daim insanlık tarihinde çok büyük dönüşümlere sebep olmuştur. Sanatçıların dünyaya bakışları, yaşamı algılamaları bu dönüşümler içinde şekillenmiş ve sanat anlayışları da bu süreç içinde şekillenmiştir. Sanat tarihinde tartışma ortamı meydana getiren sanatçılar, sadece savaşa ait vahşet sahnelerini zihinlere kazımakla kalmamışlar aynı zamanda savaşı nedenler ve sonuçlara bağlayarak tüm çıplaklığı ile algılanması için gayret içerisinde olmuşlardır. Sanatçılar savaş olgusunu ele alırken tarihsel bir birikimle bunu çözümleyecek bir sanat dili meydana getirmek için var olan ifade dillerini kullanmaya yönelmişlerdir ve bu sürecin yeni yaklaşımlar ile ele alınması gerektiğini fark etmişlerdir. Sanatçıların kendi yaşadığı dönemlerde meydana gelen savaşa ait travmalara karşı refleks göstererek savaş karşıtı eserler üretme gayreti içerisinde olmuşlardır. Bu oldukça önemli bir olgudur. Sanatçıların yaşadıkları dönemlerde şahit oldukları dönemin ürünleri olan resimlerin izleyicilerle buluşması sonucu meydana gelen toplumsal etkinin izlerin sürmek daha geniş ifade ile uygarlığın insanlığın meseleleri ile arasında var olan ilişkiyi sanatın alanı içerisinde görmeyi mümkün kılmaktadır.

Resim sanatı tarihini incelediğimiz de savaşların insanın tüylerini ürperten ve tüm insanlığı derinden etkilenmesi karşısında sanatçıların kendilerine has üslupları ile coşku dolu ve tamamen estetik kaygılar ile ortaya koymuş oldukları resimler kaçınılmaz bir son olarak izleyicilerin karşısında durmaktadır. Bu duygular içerisinde ortaya konulmuş olan eserler ile izleyiciler sanatçıların savaşa karşı olan tepkilerini en yalın hali ile gözlemlemektedirler. Goya'ya ait olan "3 Mayıs" savaşın meydana getirdiği travma ve yıkımlara karşı sanatçı duyarlılığı ile göstermiş oldukları tepki sanatın dilinin en mahir şekilde kullanımının en güzel örneklerindedir.

Sanat gerçeğe ait olan bilgilere ulaşabilmenin en yalın hallerinden birisi olmanın yanı sıra hayatın değiştirilmesi ve dönüştürülmesinde kendisini de tarif etmektedir. Savaşların insanlara yaşattığı travmaları ve felaketleri yapmış oldukları resimler yolu ile tartışmaya açan sanatçılar resimlerinde ifade ettikleri savaşa ait olan dayanaklarını, savaşların kendi sanat anlayışında meydana getirdikleri etkileri, yaşanan savaşı karşılarındaki kişisel tutumlarının ve sanatın geçirmiş olduğu tarihsel sürecin kavranması bağlamında oldukça önemlidir. Savaşın insan yaşamı içerisinde meydana getirdiği kuşatıcı etkisi savaşın olgusal bir şekilde kavranmasını, gerçek olan bilgiye ulaşılması onu yaşamın bir parçası durumuna getirmiştir. Savaşı kendi eylem alanı içerisine yerleştirmiş olan bir sanatçının ortaya koymuş olduğu eseri hem yaşam açısından hem de sanat olması bakımından değerli kılan da budur.

Savaş resimlerinde sanatçıların üslubu hiç şüphesiz değişik anlatım yolları, değişik tekniklerin, sembollerin kullanılması ile sağlanmıştır. Savaş konulu resimlerde anlatımı güçlendirmek üzere kullanılan birçok simge arasında hemen fark edilen savunmasız bir insanın ifadesindeki acıyı anlatan öğelerdir.

Hiçbir sanatçı savaşı dehşet verici ve mahkûm edici tanımlar dışında tasvir edemez. Aslında biz bu gerçeği ve adeta insanların kendi kendilerine zulmetmesi olarak düşündüğümüz savaşı tüm çıplaklığı ile Goya'nın eserlerindeki acıyla ve figürlerdeki garip şaşkınlıklarla kavrarken savaşın hemen yanı başımızda bizimle birlikte olduğunu yaşamış oluruz.

Sonuç olarak savaş hemen hemen her toplumda sanat dalları içerisinde ele alınan başat konulardan birisi olduğu anlaşılmaktadır. Ressamların bu konudaki en önemli katkıları ise savaşın debdebesini, vahşetini dönemlerine göre değişen ve gelişen estetik kaygılar ile güçlendirmeleri olmuştur. Burada savaş acısını yansıtmak için kullanılan yolun, kazananın azamet ve gururundan çok, mağlup olanın, masum ve kurbanın renk, ışık ve biçimlerle sağlanan acılı ekspresyonu olduğunu da belirtmeliyiz.

KAYNAKÇA

Aslan, E. Ve Karaaslan, S. (2016) Sanatta Gerçeklik Kavramına Savaş Olgusu Üzerinden Bakmak, İdil Dergisi, 6 (28), S.45-63.

Büyük Akıncı, E. (2003) Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde Tarihin Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış, Doğu Batı Dergisi, (24): 83-104.

Clark, K. (1962) Looking At Pictures, London: Readers Union.

Çalışkan, S. (2019). Katliamlara tanıklık: sanat eserleri aracılığı ile hatırlamak. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 43, 105- 114. doi: <https://doi.org/10.35247/ataunigsed.564681>

Demirbaş, A. (2009) Birinci Dünya Savaşının Avrupa'daki Sanat Ortamına Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gombrich, E. H. (1999). Sanatın Öyküsü, Çev. Erol Ve Ö. Erduran, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kaçmaz Ateş, Ö. (2021). Goya'nın Kara Resimleri Ve "Köpek" Adlı Resminin Analizi . Sanat Dergisi , (37) , 317-336 . DOI: 10.47571/ataunigsfd.874505

Ötgün, C. (2008). Sanatın Şiddeti ve Sınırları . Sanat ve Tasarım Dergisi , 1 (1) , 90-103 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sanativetasarim/issue/20666/220459>

Yıldırım, B.Ö. (2019). Savaşların Etkilediği Sanatçı Ve Sanatta Değişen Üslubun Savaş İmgeleri Üzerinden İncelenmesi, "Her Yer, Her Şey ve Sonrası" 3. Uluslararası Sanat Sempozyumu.

Görsel Kaynakçası

Görsel 1- <https://www.sanatinoykusu.com/francisco-goya/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 2- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 3- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 4- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 5- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 6- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 7- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 8- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 9- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 10- <https://www.nicholashall.art/artwork/the-3rd-of-may-1808-in-madrid-or-the-executions/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 11- https://dergi.salom.com.tr/haber-575-savasa_karsi_sanatsal_baskaldiri_guernica.html Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 12- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 13- https://dergi.salom.com.tr/haber-575-savasa_karsi_sanatsal_baskaldiri_guernica.html Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 14- <https://seyler.eksisozluk.com/picassonun-savas-karsitliginin-sembolu-haline-gelmis-klasik-eseri-guernicanin-hikayesi> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 15- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 16- <https://seyleyler.eksisozluk.com/picassonun-savas-karsitliginin-sembolu-haline-gelmis-klasik-eseri-guernicanin-hikayesi> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 17- <https://www.e-skop.com/skopbultenmerhamet-ve-teror-guernicaya-giden-yol3465> guernica protesto Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 18- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 19- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 20- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 21- <https://www.tarihlisanat.com/picasso-ve-guernica-kubizm/> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Görsel 22- <https://ozkan942.wixsite.com/website/post/%C3%B6nce-picasso-yu-anlamak-gerekir> Erişim Tarihi: 29.07.2021

